

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060105

DOM
2022-08-30
Stockholm

Mål nr
M 12247-20

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Östersunds tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2020-10-13 i mål nr M 82-20, se bilaga A

PARTER

Klagande

U.L.

Motpart

Söderhamns kommun

Ombud: A.H.

SAKEN

Ersättning för skada m.m. vid i efterhand enligt 11 kap. miljöbalken tillståndsgivna åtgärder som utförts vid utloppet ur Storsjön vid Långbo, Holmsveden i Söderhamns kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen avvisar U.L.s i Mark- och miljööverdomstolen framställda yrkanden avseende ersättning med 300 000 kr och utrivning av en damm.
 2. Mark- och miljööverdomstolen ändrar på det sättet mark- och miljödomstolens dom att Söderhamns kommun förpliktas att betala 40 000 kr till U.L..
-

Dok.Id 1782299

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

BAKGRUND

Vid mark- och miljödomstolen sökte kommunen år 2020 tillstånd i efterhand till bland annat arbeten som år 2008 hade utförts vid utloppet i Storsjön. Arbetena avsåg återställning av en djupfåra till de förhållanden som rått efter i början av 1900-talet gjorda modifieringar. Enligt ansökan hade en vid den tiden utförd konstruktion försvunnit under 1950-talet vilket lett till att vattennivån sjunkit kraftigt under torrperioder. U.L. begärde i tillståndsmålet ersättning med 40 000 kr för skada bestående i att hans sandstrand kraftigt minskat i storlek på grund av de utförda arbetena.

Mark- och miljödomstolen beviljade tillstånd för vattenverksamheten och avslag skadeståndsanspråket.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

U.L. har yrkat att Söderhamns kommun ska förpliktas att betala ersättning för skada med 300 000 kr. Han har även yrkat att kommunen ska åläggas att riva en damm.

Söderhamns kommun har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

UTVECKLANDE AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Parterna har anfört i huvudsak följande.

U.L.

Sandstranden var före åtgärderna ca 46 m lång och 9 m bred. Efter åtgärderna minskade den till att vara 22 m lång och 6 m bred. Cirka 24 m sandstrand har förintats och en bredd på 3 m av den kvarvarande stranden har försvunnit. Detta är en följd av kommunens åtgärder vid utloppet ur Storsjön.

Fastigheten är belägen i en skyddad vik där endast pålandsvind berör stranden. Sandstranden ligger i en kraftig sänka vilket medför att den skyddas av nivåskillnaden

när det blåser mot sjön. Det är således lä på stranden när det blåser från norr, söder och väster. Inga vågor når stranden från norr och syd. Det finns inte heller några strömmar som kan tänkas transportera bort sanden. Sanden finns kvar men är numera på botten. Fastigheten har skadats genom minskad strand och genom att värdet på fastigheten har påverkats negativt. Det stämmer inte att den breda sandstrand som fanns var onaturlig. Fastigheten ligger på en sandås. Naturlig erosion får sanden att sippra ner på stranden i ett ständigt flöde.

Innan arbetet i Storsjön hade fastigheten en mindre strand på våren och en stor strand på sommaren. Vid torrtid var det lägre vattenstånd i Storsjön. Söderhamns kommun har genom sitt arbete återställt en vattenfördämning. Fördämningen hade för länge sedan rämnat vilket medförde att Storsjön fick en naturlig vattennivå som förändrades efter årstiderna med dess torka och nederbörd. Det är felaktigt att Storsjön efter kommunens arbete har fått en naturlig vattennivå.

Det har inneburit vissa svårigheter att få ett värde på den skada som fastigheten drabbats av. Tillfrågade fastighetsmäklare har uppskattat skadans storlek till mellan 100 000 och 350 000 kr. Skadeståndsbeloppet har också beräknats utifrån vad det skulle kosta att återställa stranden till den storlek den hade innan åtgärderna. Han har låtit ett företag beräkna kostnaden. Den förlorade sandstranden beräknades ha ett djup om 0,4 m och motsvara totalt 28,8 m³ och vilket motsvarar ca 65 ton sand. Körning och sandlådesand beräknas kosta 232 kr per ton, vilket är totalt 15 000 kr. Anläggningen av stranden beräknas ta 6 timmar à 825 kr, totalt 5 000 kr. Den totala summan är således 20 000 kr. Eftersom han utgår ifrån att kommunen inte kommer att ge honom tillstånd att utvidga stranden anser han att ett rimligt belopp för skadan är det dubbla, dvs 40 000 kr.

Oberoende av om den nuvarande vattennivån är naturlig eller onaturlig har Söderhamns kommun orsakat en skada på fastigheten. Det är förändringen av vattennivån som medfört skada. Sandstranden har halverats.

På den bild som kommunen har visat är fastighetsgränsen avseende A felaktigt inlagd. Bilden visar bland annat att hans fastighet har vattenområde vilket den

inte har, sjön är samfäll. Enligt Lantmäteriets fastighetskarta följer hans fastighet strandlinjen. När det är högt vattenstånd följer den strandlinjen och när det är lågt vattenstånd följer den strandlinjen. Det enda sättet att få en korrekt fastighetsgräns är att på plats göra en lantmäteriförrättning. Det har inte skett och det är upp till Söderhamns kommun att bevisa att han har fel om fastighetsgränsen.

Söderhamns kommun

Vågor påverkar stranden runt hela sjön. Vindens riktning växlar och därmed även vågornas riktning. Det är därför naturligt att det finns en påverkan av vågorna även på stranden vid fastigheten A.

Nivåerna som rådde under torrperioder före 2008 uppkom som en följd av att en dämmande konstruktion rasat. Det är således felaktigt att utgå från nivåerna som rådde då. Det var dessutom endast under torra perioder som stranden var bredare. Även före 2008 har stranden legat under vatten under andra delar av året.

I samband med samråd kring utrivning av en fördämning i vattendraget nedströms Storsjön lyftes fram ett behov av att justera utloppet till Storsjön. Vid utloppets djupfåra har det tidigare funnits en fördämning som har rasat eller rivits ut. I samband med detta har utloppet modifierats och fått en djup och ganska smal profil. Stenblock och bottenmaterial har flyttats och inga återställningsåtgärder har gjorts efter att dammen försvunnit. Man bedömde att det var det modifierade utloppets utformning, djupt och smalt, som var orsaken till den kraftiga variationen i sjöns vattennivå efter att den tidigare fördämmande konstruktionen försvunnit.

Efter att den dämmande konstruktionen försvunnit har djupfåran styrt hur omfattande och helt oreglerat utflödet varit. Konsekvenserna med extremt låga vattennivåer i sjön, mycket breda sandstränder, sinande brunnar med mera som följd är tydliga tecken på ett manipulerat utlopp.

Det skyddade läget för fastigheten A ger mindre erosionspåverkan i jämförelse med andra fastigheter vid Storsjön. Vind skapar dock vågor vilket påverkar alla

sjöars stränder. Vågorna ger en fysisk påverkan på stränderna som påverkar växtlighetens förutsättning att etablera sig.

Vattennivån i sjön ligger stabilare nu än tidigare då vattennivån vissa somrar minskade kraftigt. Den extremt breda stranden på fastigheten A bedöms vara kopplad till de kraftiga nivåvariationer sjön hade före år 2008, till följd av det dåvarande utloppets utformning i kombination med att den tidigare dämmande konstruktionen rivits ut, alternativt rasat. Genom att sjön växlade kraftigt i nivå över året skapades en onaturligt bred strand. Av ortofoton framgår att fastighetsgräns mot sjön går nära strandlinjen i dagsläget. Om det kunde uppkomma situationer före 2008 när stranden blev dubbelt så bred, innebar det troligen att strandlinjen låg på fastigheten som täcker sjön och inte är att tillräknas fastighet A.

Det finns ingen damm att riva vid sjöns utlopp. Åtgärden har inte inneburit att en damm har konstruerats. Kommunen har endast återskapat en naturlig sjönacke utan den djupfåra som människan en gång gjort. Vad som ska rivas enligt klagandens yrkande är oklart.

Sammanfattningsvis anser Söderhamns kommun följande. Sjön hade inte återgått till ett normalläge i och med att dämnet försvann, eftersom en konstruerad djupfåra fanns kvar som skapade onaturligt kraftiga nivåskillnader under året, särskilt under torrperioder. Det har aldrig funnits ett syfte att återskapa en dämmande konstruktion, endast att återskapa en naturlig sjönacke utan den djupfåra som människan en gång gjort. Slutresultatet är inte en dämmande konstruktion utan endast ett återskapande av en naturlig sjönacke. Det är orimligt att en stabiliserad vattennivå i sjön, för att undvika att sjön blivit extremt låg under torrperioder, är att klassas som en skada på stranden. Åtgärderna var en del i den ekologiska återställningen av vattensystemen i kommunen vilket ligger i linje med kraven i EU:s vattendirektiv.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Prövningsramen i Mark- och miljööverdomstolen

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att U.L. den 3 november 2020, dvs. den dag som överklagandefristen gick ut, överklagade mark- och miljödomstolens dom och anförde att överklagandet avsåg punkten 2 i domen samt att hans i mark- och miljödomstolen framställda ersättningsyrkande (40 000 kr) kvarstår. U.L. har den 24 juli 2021 anfört att han utöver vad som yrkats i mark- och miljödomstolen yrkar att kommunen ska riva en damm nedströms som föranleder onormalt hög vatten-nivå i Storsjön. Han har vidare i inlägga den 25 maj 2022 yrkat ersättning med ett högre belopp (300 000 kr) än vid mark- och miljödomstolen.

De två sistnämnda yrkandena går utöver vad U.L. yrkade vid mark- och miljödomstolen och de har dessutom framställts efter överklagandefristens utgång. De kan inte tas upp till prövning. Detta innebär att Mark- och miljööverdomstolens prövning ska avse ersättningsyrkandet om 40 000 kr.

Utgångspunkter för prövningen av skadeståndsfrågan

Söderhamns kommun gjorde först i Mark- och miljööverdomstolen gällande att det i målet aktuella området inte tillhör U.L.s fastighet och åberopade bevisning härför (i form av kartmaterial) som inte lagts fram tidigare. Mark- och miljööverdomstolen ansåg att kommunen inte hade gjort sannolikt att kommunen inte kunnat åberopa nämnda omständighet eller bevisningen vid mark- och miljödomstolen. Domstolen ansåg vidare att kommunen inte haft giltig ursäkt för att inte göra detta och tillät inte kommunen att åberopa omständigheten eller bevisningen. Mark- och miljööverdomstolen bortser därför från den redovisade invändningen och bevisningen vid sin prövning.

Den som med stöd av tillstånd till vattenverksamhet vidtar en åtgärd som skadar annans egendom ska, enligt huvudregeln, betala ersättning för vad som skadas (31 kap. 16 § miljöbalken). U.L.s skadeståndstalan ska bedömas med utgångspunkt i denna bestämmelse.

Vid bestämmande av ersättning för sådan skada ska bestämmelserna i expropriationslagen (1972:719) tillämpas (31 kap. 2 § miljöbalken). För expropriation av del av fastighet ska intrångsersättning betalas med ett belopp som motsvarar den minskning av fastighetens marknadsvärde som uppkommer genom expropriationen. Uppkommer i övrigt skada för ägaren genom expropriationen ska sådan skada ersättas. Dessutom ska ytterligare intrångsersättning betalas med 25 procent av värdeminskningen. (4 kap. 1 § första och andra stycket expropriationslagen)

Bedömningen i detta fall

Det råder inte tvist om att de av kommunen år 2008 utförda åtgärderna har påverkat vattennivån i Storsjön och att nivåerna före detta kunde variera under året samt att de efter åtgärderna har varit och är stabilare och inte minskar till lika låga nivåer som tidigare. Kommunen har vidare vidgått att den tidigare förekommande breda stranden vid U.L.s fastighet berodde på de variationer i vattennivå som kunde inträffa innan åtgärderna utfördes. Kommunen har inte ifrågasatt att stranden därefter inte uppnår samma bredd som tidigare. Mot denna bakgrund anser Mark- och miljööverdomstolen att det är styrkt att kommunens åtgärder har minskat stranden.

Minskningen av stranden utgör en skada som ska ersättas. Den ska ersättas med tillämpning av reglerna om intrångsersättning. Kommunen har inte ifrågasatt U.L.s redovisning av skadans omfattning, uppskattad värdeminskning och kostnader för att återföra sand till platsen.

Mark- och miljööverdomstolen bedömer att 40 000 kr inte överstiger den ersättning som U.L. har rätt till. Yrkandet ska därför bifallas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast den 2022-09-27

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Fredrik Ludwigs, Gösta Ihrfelt och Lars Olsson, referent, samt tekniska rådet Annika Billstein Andersson.

Föredragande har varit Daniela Demirtas.

ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2020-10-13
meddelad i
Östersund

Mål nr M 82-20

SÖKANDE
Söderhamns kommun

Ombud:

SAKEN

Tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken för utförda åtgärder vid utloppet ur Storsjön vid Långbo, Holmsveden i Söderhamns kommun

Anläggnings-ID: 75242
Avrinningsområde: 49 (Skärjån)
Koordinater: N 6774528, E 591466

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen lämnar Söderhamns kommun tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken, *dels* till de under 2008 utförda arbetena i Storsjöns utlopp enligt vad som framgår av den tekniska beskrivningen, *dels* att bibehålla den nivå Storsjön har idag.
 2. Mark- och miljödomstolen avslår övriga framställda yrkanden i målet.
 3. Anspråk i anledning av oförutsedd skada till följd av de tillståndsgivna arbetena får framställas inom fem år från det att denna dom får laga kraft.
 4. Mark- och miljödomstolen fastställer prövningsavgiften till samma belopp som tidigare bestämts, dvs. 10 000kr.
-

Dok.Id 355778

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 708 831 28 Östersund	Storgatan 6	063-15 06 00 E-post: mmd.ostersund@dom.se www.ostersundstingsratt.domstol.se	063-15 06 90	måndag – fredag 08:00–16:00

ANSÖKAN

Yrkande

Söderhamns kommun har yrkat att mark- och miljödomstolen lämnar kommunen tillstånd i efterhand för de arbeten som genomfördes i utloppet i Storsjön år 2008 enligt vad som framgår av den tekniska beskrivningen och ger tillstånd till att bibehålla den nivå Storsjön har idag samt godkänner den miljökonsekvensbeskrivning som bifogas till ansökan.

Rådighet över vattnet

Enligt 2 kap. 5 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet har kommuner rådighet att bedriva sådan verksamhet som är önskvärd ur allmän miljö- och hälsoskyddssynpunkt, eller som främjar fisket. Den utförda åtgärd som ansökan omfattar avsåg ett sådant ändamål.

Nyttjanderättsavtal är skrivna med nuvarande fastighetsägare på båda sidor av utloppet av Storsjön; C och D. Medgivande har även givits av Holmsvedens fiskevårdsförening som är fiskerättsinnehavare i Storsjön.

Höjdsystem

RH 2000

Arbetstid och tid för oförutsedd skada

Åtgärderna har redan utförts varför någon arbetstid inte krävs. Eftersom åtgärderna utfördes för 11 år sedan bör verkningarna av åtgärderna idag vara kända varför sökanden i första hand yrkar på att någon tid för oförutsedd skada inte behöver fastställas. Om mark- och miljödomstolen ändå finner att en tid för oförutsedd skada ska fastställas, yrkar sökanden på att den bestäms till fem år från lagakraftvunnen dom.

Genomförda åtgärder

Åtgärderna som genomfördes år 2008 innebar en modifiering av utloppet i sjön där den mänskligt skapade djupfåran lades igen samtidigt som utloppet breddades. Syftet var skapa bättre livsmiljö och lekområden för fisk i ån samt att återställa

utloppet för att göra Storsjöns vattennivå mera stabil vid mycket låga flöden. Problemet innan åtgärderna genomfördes var att den gamla fåran modifierats till gagn för flottning, vilket medfört att ån blivit ensartad och att en djupfåra skapats, vilket i sin tur gjort att nivån i sjön blivit extremt låg under torrperioder.

Arbetet föregicks av ett samrådsmöte där kommunen och markägare diskuterade dammen i Västbyån. På mötet lyftes problematiken med Storsjöns utlopp. Arbetet tog två dagar och genomfördes med hjälp av grävmaskin. Åtgärderna bestod i att massor omfördelades; den djupa och smala fåra som fanns lades igen med block, sten och grus samtidigt som ett bredare utlopp skapades. Utöver det skapades ett svämplan som har en högre nivå jämfört med utloppet. Genom att vattnet kan rinna över detta område vid höga flöden fungerar det som ett extra utlopp som motverkar att vattennivån i sjön höjs under perioder av omfattande tillflöde och nederbörd. Detta gör att sjöutloppet idag blir totalt 30 m brett vid höga flöden till skillnad från tidigare då den var cirka 7 m bred. Åtgärderna gjordes också i ån nedströms sjöutloppet. Där placerades befintliga block och stenar om för att styra vattnet till sidokanaler i Västbyån, som haft låga flöden eller torkat ut i perioder på grund av tidigare gjorda modifieringar. Denna återställning bedöms dock inte ha påverkat sjöns utlopp.

I bifogad teknisk beskrivning finns bl.a. en schematisk bild över sjöutloppet och en beskrivning av åtgärderna samt ett bildspel och bilder på sjöutloppet vid högt flöde efter genomförda åtgärder.

Miljökonsekvenser

Bebyggelse/enskilda fastigheter

Runt sjön finns bebyggda fastigheter. Åtgärderna syftade förutom till att främja fiske- och naturmiljön till att återställa ett tidigare normalvattenstånd i sjön utan stora nivåvariationer. Efter att åtgärderna utfördes 2008 har en fastighetsägare framfört klagomål på att nivån blivit för hög och att det bland annat har orsakat

erosion och materialtransport som skadat fastigheten. I miljökonsekvensbeskrivningen redogörs för vilken påverkan åtgärderna har haft på bebyggelse och enskilda fastigheter runt sjön.

Markanvändning

Runt sjön finns enskilda tomter, en publik och välbesökt strand samt skogs- och jordbruksmark som brukas. I dagsläget bibehålls sjöns vattennivå bättre även vid torrperioder. Däremot har inte sjöns vattennivå höjts. I och med att sjöns vattennivå inte har höjts bedöms inte heller markanvändningen ha påverkats.

Friluftsliv

Den publika stranden vid Långbo är det tydligaste besöksmålet runt sjön. De utförda åtgärderna har medfört en positiv inverkan för stranden och det övriga friluftslivet i området eftersom sjön idag håller en jämnare nivå och inte torkar ut på samma sätt som den gjorde tidigare under torrperioder.

Miljön och fiske

Åtgärderna utfördes inom ramen för Söderhamns fiskeplan. Syftet med samtliga åtgärder har varit att återställa den åverkan som människan historiskt gjort i sjöar och vattendrag. Det handlar om vandringshinder, förändring av flödesregimer, att ensartade livsmiljöer skapats, lekområden som förstörts, sämre syresättning i vattnen m.m. Detta gäller även åtgärderna vid Storsjöns utlopp och i Västbyån. I samband med justeringen av sjöutloppet gjordes också åtgärder nedströms med återställning av stenar och block som tidigare rensats bort. Detta gör att vatten åter styrs till tidigare torrlagda fåror så att potentiella lekområden öppnats samt att en damm rivits ut cirka 600 m nedström sjöutloppet. Detta gör att det absoluta vandringshinder som dammen utgjort är borta och sträckan mellan dammen och sjöutloppet är i dagsläget en mer varierad och syresatt miljö som har en bredare fåra samt håller stabila vattennivå året om.

Genom kommunens samlade åtgärder i Skärjåns vattensystem är stora delar av vattensystemet numer vandringsbart. Det hinder som återstår är i nuläget under en process för att åtgärdas.

Åtgärderna har varit avgörande för att skapa en positiv inverkan på fisk och andra vattenlevande organismer i hela avrinningsystemet. Återställning efter människans inverkan i form av bland annat flottledsrensning är också en förutsättning för att vattendraget ska kunna uppnå god ekologisk status enligt vattendirektivet från EU.

Kulturmiljö

Åtgärderna har inte påverkat kulturmiljön.

Skyddsåtgärder

För att minimera negativ miljöpåverkan ställdes krav vid upphandling och utförande av arbetet, såsom att grävmaskinerna bara fick köras på redan befintliga vägar och att de skulle vara miljögodkända maskiner med miljövänliga oljor i hydraulik.

Miljöbalkens allmänna hänsynsregler

Bevisbörderegeln - Miljökonsekvenserna av de genomförda åtgärderna finns redovisade i bifogad miljökonsekvensbeskrivning.

Kunskapskravet - Innan åtgärderna genomfördes inhämtade sökanden den information och kunskap som var nödvändig för planering, utförande och uppföljning av projektet. Sökande förvissade sig även om att anlitate entreprenörer som genomförde projektet hade adekvata kunskaper.

Försiktighetsprincipen - Sökande har ställt miljökrav på de fordon och maskiner som användes.

Lokaliseringsprincipen - Det fanns inga alternativa lokaliseringar då arbetet handlade om Storsjön och dess nivåförhållanden.

Hushållnings- och kretsloppsprincipen - Arbetet genomfördes med kretslopp i fokus då man tog rensad sten i området och återsatte i vattendraget samt använde sig av vad som fanns i närheten när åtgärderna vid sjöutloppet och det nedströms liggande området genomfördes. Ett viktigt mål med åtgärderna var att återskapa en vattenmiljö som förbättrade den biologiska mångfalden i området, och ledde till att man uppfyllde miljö kvalitetsmålen Levande sjöar och vattendrag samt Ett rikt djur- och växtliv.

Produktvalsprincipen - Under byggnationen medförde maskinarbeten drivmedels-åtgång. I denna del hänvisas till bifogad MKB. Krav ställdes på att det i gräv-maskiner användes miljögodkända hydrauloljor.

Kvaliteten på vattenmiljön

Biotopåtgärden som genomfördes år 2008 med modifiering av utloppet i Storsjön gjordes i syfte att återskapa den nivå som sjön hade innan det flottades timmer på sjön. Exakt nivå är dock svår att veta varför nivån togs upp på ett samrådsmöte i juni 2008 med boende runt sjön. På samrådet påpekades att utloppet hade blivit för djupt och att sjön blev extremt låg i torrperioder. Efter utförd åtgärd håller nu sjön en stabil nivå över året.

Uppgifter från VISS (2019)

Sträckan Storsjön — Gårdsjön

Storsjön uppfyller efter åtgärden miljö kvalitetsnormen för god ekologisk status (2019).

Berörda vattenförekomster

SE677566-154807, Storsjön

Tillåtlighet

Under ett samråd som hölls med markägare runt sjön 2008 var ett problem som flera markägare lyfte fram sjönivåns kraftiga variationer och hur delar av sjön torkade ut under torrperioder.

Syftet med åtgärderna har varit att gynna det allmänna intresset och naturvården genom att återställa den åverkan som människan historiskt gjort i sjöar och vattendrag. Åtgärderna utfördes inom ramen för och i linje med Söderhamns fiskeplan. Målet har varit att ge förutsättning för fiskvandring, fisklek samt även i övrigt gynna växt- och djurlivet i vattendrag, sjöar och strandområden.

I samband med justering av sjöutloppet gjordes också åtgärder nedströms sjöutloppet med återställning av stenar och block som tidigare rensats bort. Detta gör att vatten nu styrs till tidigare torrlagda fåror varigenom potentiella lekområden har öppnats. Genom att en damm rivits ut nedström sjöutloppet har ett absolut vandringshinder eliminerats. Sträckan mellan dammen och sjöutloppet är i dagsläget mer varierad och mer syresatt samt har en bredare fåra som håller en stabilare vattennivå året om.

Söderhamns kommun anser att åtgärden ska vara tillåtlig då den har gett positiva effekter på vattenmiljön samt för flertalet fastighetsägare runt sjön.

Samråd

Söderhamns kommun har den 12 november 2019 hållit samråd med Länsstyrelsen Gävleborg och Bygg- och miljöförvaltningen i Söderhamns kommun, därutöver har ett skriftligt samråd hållits med berörda fastighetsägare och fiskerättsinnehavare. Länsstyrelsen har beslutat att åtgärden inte innebär betydande miljöpåverkan.

Sakägare

I bilagan fastighetsägare finns en förteckning över berörda fastighetsägare och övriga sakägare.

Ansökningsavgift

Kostnaden för utförda åtgärder, totalt cirka 850 000 kr, togs inom projektmedel för Söderhamns fiskeplan som var ett projekt mellan 2003 - 2008. Då kostnaden var över femhundra tusen kronor men under en miljon kronor yrkar Söderhamns kommun på att grundavgiften för ansökan ska vara 10 000 kr.

INKOMNA YTTRANDEN

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ,Havs- och vattenmyndigheten och **Naturvårdsverket** har samtliga avstått från att yttra sig i målet. De som har yttrat sig har i huvudsak anfört följande.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har framfört att de inte har något att invända mot sökandens yrkanden, men anser att enskilda intressen kan ha påverkats negativt på fastigheten B till följd av de utförda arbetena.

U.L., ägare till A, anser att han fått sin sandstrand kraftigt reducerad på ett sådant sätt att det medfört en stor olägenhet, dels genom begränsad utnyttjande av stranden och dels av att värdet på fastigheten A påverkats negativt. Sandstranden var innan utförda åtgärder vid utloppet, cirka 46 m lång och 9 m bred. Efter åtgärderna minskade sandstrandens längd till 22 m och bredden till 6 m. Sammantaget har cirka 24 m sandstrand fullständigt förintats och en bredd på 3 m av den kvarvarande stranden har försvunnit på grund av Söderhamns kommuns åtgärder vid utloppet ur Storsjön vid Långbo. Med ovanstående angivna skäl yrkar U.L. om ersättning för den skada och olägenhet som Söderhamns kommun orsakat.

L., U.och A.K.H., ägare till B, har yrkat att åtgärder görs för att sänka sjöns genomsnittliga nivå, samt att Söderhamns kommun är behjälplig med bl.a. tillståndsgivning och pålning samt vid dittransport av sten vid uppförandet av någon form av vågbrytare som bryter sandförflyttningen i vattenbrynet. De har fört fram följande.

De började märka en höjning av Storsjöns vattennivå under 2010, dvs. något år efter det att Söderhamns kommun hade utfört de åtgärder som det nu söks tillstånd för. De bedömer den genomsnittliga höjningen under isfri tid till 25 – 40 cm. Söderhamns kommun har också i en skrivelse medgett att sjön höjts, vilket ju blir

resultatet om man dämmer. I länsstyrelsens beslut från 15 september 2008, dn: 535-12568-08, fastslås att ingen höjning får ske vid höga vattenflöden.

Höjningen har förorsakat omfattande och fortgående erosions-skador på deras tomt. Gävleborgs länsstyrelse och Söderhamns kommun har kontaktats i ärendet vid två tillfällen och syn genomfördes vid två tillfällen av en tjänsteman från Söderhamns kommun och även med en representant från länsstyrelsen vid ett tillfälle. De har till Söderhamns kommun fört fram krav på en sänkning av dämnet och ersättning, alternativt hjälp, med att förhindra vidare erosions-skador. Höjningen har även lett till att den naturliga badplats som finns omedelbart söder om deras fastighet kraftigt har minskat. Stranden som förr normalt var cirka 6 - 8 m bred och relativt flak har numera endast en bredd på kanske 4 m vid genomsnittlig vattennivå. Vidare har den bortsköljda sanden rört sig norrut efter sjölandet och där lagt sig över ett stenigt område i strandlinjen där flodkraften hade ett naturligt förnygringsområde som nu är utplånat. De beräknar att inom ett 40 x 6 m stort område har sanden sköljts iväg till ett djup av 0,5 m, så mycket som 60 m³ alltså i direkt anslutning till deras tomt. Erosionen har även underminerat flera strandnära träd som vid en storm under hösten rasade med stora skador på fastigheten som följd. Naturligtvis kan träd blåsa omkull men det underlättas ju väsentligt om rotsystemet utsatts för underminering. De har efter en så pass lång tid en ganska omfattande bildokumentation hur det var och hur det blev och har bifogat åtta av bilderna i sitt yttrande.

SÖKANDENS BEMÖTANDE

Angående sjöns vattennivå

I samband med att Söderhamns kommun planerade ett återställningsarbete vid en damm i Västbyån, cirka 600 m nedströms Storsjöns utlopp, genomfördes ett samrådsmöte. Det första mötet genomfördes i april 2008 och mötesdeltagarna tog då upp att problem också fanns med Storsjöns vattennivå och att utloppet behövde åtgärdas. Problemet var att Storsjöns vattennivå kunde sjunka kraftigt under torrperioder. Detta innebar problem med bland annat uppgrundning vid bryggor, stor höjdskillnad mellan brygga och båt och för litet vattendjup vid badplats.

I samrådsprotokollet kan man läsa att utloppet var för djupt sedan man en gång i tiden rivit ut resterna av en gammal damm (skibord) och att inget fanns kvar av dammkonstruktionen. Deltagarna påpekade att små åtgärder krävdes för återställning då man kunde nyttja de stenar som en gång rensats bort vid utloppet. Syftet med åtgärden var att få sjön att ligga på en jämn nivå istället för att bli onormalt låg under sommaren.

Sjöns utlopp åtgärdades 2008 med detta syfte. För att inte riskera höga vattennivåer i sjön gjordes också ett extra utlopp som innebär en ökad avbördningskapacitet vid utloppet jämfört med tidigare.

Söderhamns kommun anser att målet med åtgärden som genomfördes 2008 har uppnåtts, dvs. att sjöns vattennivå stabiliserats för att undvika extrema lågnivåer samt att kapaciteten att klara av att hantera höga vattennivåer förbättrats. Sjöns vattennivå är inte höjd men tack vare åtgärden undviker man numera de låga vattennivåer som tidigare uppkom. Söderhamns kommun vill härmed återigen poängtera att åtgärden som genomfördes vid sjöutloppet har stabiliserat sjöns vattennivå men inte höjt sjöns vattennivå. Kommunen har därmed agerat i linje med det beslut som länsstyrelsen tog i september 2008.

Söderhamns kommuns anser att en sänkning av sjön enligt yrkandet från ägaren till fastigheten B skulle innebära att risken för att problemen som initialt togs upp på samrådet 2008 skulle kunna återkomma och att det därmed innebär konflikt med andra intressen, med nya klagomål om vattennivån som följd.

Angående minskad storlek på sandstrand

Söderhamns kommuns anser inte att den breda strand som fanns under torra perioder innan åtgärderna genomfördes vid sjöutloppet var ett normalt tillstånd utan var ett tecken på att sjön manipulerats av människan. Beskrivningen från samrådsmötet 2008 tyder på det. En bild inskickad till kommunen från en person med anknytning till Långbo visar ett flottarlag vid Storsjöns utlopp och en beskrivning om en hålldamm vid utloppet. Även vegetationens utbredning tyder på

detta. Till den nivå som vågorna når störs vegetationen ut och ingen omfattande etablering sker. Det finns exempel på sjöar med grundvattenreglerande vattennivåer där det naturligt finns en mycket bred strand under vissa tider (t.ex. Gröntjärn i Ljusdals kommun) men det är en ovanlig företeelse och inte aktuellt vad gäller Storsjön. Att stranden hållits fri från vegetation på så stor bredd som stranden uppvisat innan åtgärden 2008, är ett tecken på att sjöns vattennivå sjunkit kraftigt delar av året men är betydligt högre under andra tider på året. Hade sjöns vattennivå naturligt varit lägre under långa perioder skulle vegetationen från skogssidan etablera sig på stranden och strandens bredd hade då minskat över tid av den anledningen. I och med att den breda stranden som periodvis uppkom tidigare inte var en naturlig företeelse är det inte heller rimligt att skadestånd ska utgå.

Angående massförflyttning och dess påverkan på kräftbeståndet

Sandstranden och sandens utbredning i sjön finns dokumenterad i en bottenkarteringskarta i rapporten från Roos Sjömätning 1993 där man kan se ett tydligt sandstråk vid sandnäbben som sträcker sig ut i sjön mot sydöst och längs med stranden i nordvästlig riktning. Längre mot nordväst övergår det till stenbotten. Vågorna flyttar lätt sand och beroende på vindriktningen placeras sandmassor omkring. Att vågorna flyttat sand mot nordväst längs med stranden enligt beskrivningen i yttrandet från fastighetsägarna till B, är fullt rimligt. Att mer sand skulle ha transporterats efter åtgärden vid utloppet 2008 skulle kunna bero på att sjöns vattennivå nu ligger stabilare och vågorna därmed når de övre delarna av stranden under större delen av året.

Att sandförflyttning mot nordväst, från Sandnäbben räknat, skulle påverka kräftpopulationen bedöms som mycket osannolikt då hela den nordvästra delen av sjön enligt sjömätningen från 1993 är stenbotten, dvs. en lämplig biotop för kräftor. Söderhamns kommun anser att en eventuell massförflyttning av sand endast kan ha påverkat en mycket liten del av den totala ytan med stenbotten och att det därmed inte har någon mätbar negativ effekt på kräftbeståndet i sjön.

Angående problem med erosion och omkullfallna träd vid B

I rapporten från Roos Sjömätning 1993 finns både bottenkarteringskartan och karta som visar sjöparametrar, inklusive uppmätta maximala effektiva längden, dvs. den längsta sträcka som vind och vågor kan transporteras utan störning. Den maximala effektiva längden är en linje som passerar strax söder om Sandnäbben och fastigheten B. Längs denna linje är potentialen för påverkan från vågor stor vilket också bilderna i bilagorna i yttrandet från ägare av fastigheten B påvisar. Som också beskrivs ovan så sker ständiga omflyttningar av sand vilket är en naturlig process som man kan se längs många exponerade sandstränder. Att markägaren vid Sandnäbben upplever att påverkan från vågor är större efter 2008 än tidigare, kan bero på att sjöns vattennivå nu ligger stabilare och vågorna därmed når de övre delarna av stranden under större delen av året.

Söderhamns kommun anser att omflyttning av sand och erosion från vågor på sandstranden är en naturlig företeelse. Söderhamns kommun anser att uppföra en vågbrytare för att motverka dessa naturliga processen enligt yrkande från ägare av fastigheten E är en orimlig åtgärd som skulle innebära en mycket omfattande insats med stor påverkan på naturmiljön.

Angående de träd som fallit på dansbanan/paviljongen på fastighet B så gjorde tjänstemän från Söderhamns kommun ett besök på platsen den 22 november 2019 i samband med att mätningar gjordes vid Storsjöns utlopp. Då konstaterades att flera träd, som inte stod vid sjöstranden, hade fallit på och intill tomten. Söderhamns kommun bedömning är att dessa träd föll i samband med att en kraftig storm (tornado) tidigare samma höst passerade över området.

KOMPLETTERANDE YTTRANDE

U.L. konstaterar att Söderhamns kommun medvetet låtit bli att yttra sig över hans fastighet A mer än att säga att vattennivån inte var naturlig och att det därför inte heller är rimligt att skadestånd ska utgå. Det som Söderhamns kommun anfört emot en annan fastighet i mål 82-20 är inte applicerbart på A därför att som framgår av Roos sjömätningsskarta från 1993 ligger A.

på kartan benämnt Svartbacken) skyddad i en vik från alla väderstreck. Även då det blåser från land är stranden i lä av den mycket högre marken. Det framgår av bottenkarteringskartan av Roos att vågor inte kan flytta sanden oberoende av vindriktning, och därför sker ingen erosion från vågorna. Det ska prövas om de åtgärder som Söderhamns kommun gjort i Storsjön orsakat hans fastighet skada. Tveklöst är det så, det beror inte på vågor eller vind erosion. Att vattennivån förut inte var naturlig som Söderhamns kommun påstår anser han inte vara relevant då det är den relativa förändringen av vattennivån som gjort skada, oavsett om denna är naturlig. Honom veterligen har en reglering av sjövattnet alltid orsakat en konstgjord vattennivå. Den naturliga nivåskillnaden ska vara stor vid torr tid, det är det som är naturligt och ett kort på några flottare från seklets början ändrar inte den uppfattningen.

Vid beräkningen av vad det skulle det kosta att återställa stranden till den storlek som var innan åtgärderna har han tagit hjälp av Berglunds väg och underhåll AB. Beräknad förlorad sandstrand är 24 meter lång, 3 meter bred och 0,40 meter djup. Materialkostnaden har beräknats till 15 000 kr. Kostnaden för anläggning av stranden har beräknats till 5 000 kr. Den totala summan blir således 20 000 kr. Då han ser det som uteslutet att kommunen efter att förlorat detta mål skulle ge honom tillstånd att utvidga hans strand, anser han att det dubbla, det vill säga 40 000 kr är ett rimligt belopp för den skada som Söderhamns kommun har orsakat på hans fastighet A.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län

Länsstyrelsen anser i likhet med Söderhamns kommun att omflyttning av sand och erosion från vågor är en naturlig företeelse och att uppförandet av en vågbrytare innebär en stor påverkan på naturmiljön. Ett uppförande av en vågbrytare kräver rådighet i berört vatten- och landområde.

DOMSKÄL

Domstolens sammansättning m.m.

Mark- och miljödomstolen har avgjort målet med en rådmann och ett tekniskt råd.

I kungörelsen av ansökan framgår att målet kan komma att avgöras på handlingarna. Då ingen part har begärt att huvudförhandling ska hållas och domstolen bedömt att det inte krävts sådan förhandling har målet med stöd av 22 kap. 16 § andra stycket miljöbalken avgjorts på handlingarna.

Det föreligger inget processhinder

I de vattenområden som berörs av ansökta åtgärder har Söderhamns kommun genom avtal med berörda fastighetsägare den rådighet som krävs enligt 2 kap. 1 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Kommunen har även rådighet enligt 2 kap. 5 § samma lag.

I ärendet har länsstyrelsen beslutat att ansökt verksamhet inte kan antas medföra betydande miljöpåverkan. Av 6 kap. 20 § miljöbalken framgår att en specifik miljöbedömning inte behöver göras när en verksamhet inte bedöms medföra en betydande miljöpåverkan. Sökanden har därför gett in en s.k. liten miljökonsekvensbeskrivning i målet. De formella kraven på miljöbedömningen när betydande miljöpåverkan inte kan antas framgår av 6 kap. 47 §. Uppgifterna i en s.k. liten miljökonsekvensbeskrivning används av domstolen för att pröva bl.a. tillståndsfrågan. Det ankommer dock inte på domstolen att särskilt pröva om miljökonsekvensbeskrivningen kan godtas och den omfattas bl.a. inte av kraven i 6 kap. 35 §.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har ställt sig positiv till de redan utförda åtgärderna.

Sammantaget anser mark- och miljödomstolen att det inte föreligger något hinder mot att uppta ansökan till prövning i sak.

Tillåtlighet

Utförda arbeten strider inte mot någon gällande detaljplan eller några områdesbestämmelser som gör att verksamheten inte skulle vara tillätlig. De utförda arbetena medverkar inte heller till att några miljö kvalitetsnormer överträds.

Mark- och miljödomstolen anser att den sökta verksamheten är förenlig med de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. 2–7 §§ miljöbalken och hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. samma balk.

Mark- och miljödomstolen bedömer att ansökta åtgärder, som alltså redan har genomförts, inte har medfört någon påtaglig skada på naturmiljön. Beträffande stranderosionen i området bedömer mark- och miljödomstolen att pågående stranderosion sker längs delar av stranden där erosionskänsligt jordmaterial finns samt att stranderosionen är en naturlig process som inte går att hejda, oavsett sjöns nivå. Möjligtvis skulle erosionen minska i omfattning vid en kraftig och konstant överdämning av sjön, men då skulle andra och större skador uppstå.

Sammanfattningsvis anser mark- och miljödomstolen att tillstånd kan lämnas till de utförda åtgärderna vid Storsjöns utlopp.

Ersättning

Mark- och miljödomstolen anser att några ersättningsgilla skador inte har uppstått till följd av de utförda åtgärderna som Söderhamns kommun nu sökt tillstånd för i efterhand. Bedömning inkluderar de skador som fastighetsägaren till A anser ha orsakats på hans fastighet. Mark- och miljödomstolens ståndpunkt att ersättningsgilla skador inte har uppstått baseras på att syftet med de utförda åtgärderna var att återställa ett tidigare normalvattenstånd i sjön såsom det var innan sjöutloppet modifierades till gagn för den dåtida flottningen, i kombination med att stranderosionen som uppträder är en naturlig och pågående process som kommer att fortgå oavsett sjöns nivå.

Tid för anmälan av oförutsedd skada

Mark- och miljödomstolen anser att det finns tillräckliga skäl att föreskriva ett villkor om oförutsedd skada. Den tid inom vilken anspråk i anledning av oförutsedd skada ska få framställas, bör fastställas i enlighet med kommunens förslag, dvs. fem år från att domen fått laga kraft.

Prövningsavgift

Mark- och miljödomstolen finner inte skäl att ändra den tidigare, med stöd av förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken, preliminärt fastställda prövningsavgiften på 10 000 kr.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (MMD-01)

Överklagande senast den 3 november 2020.

Jonas Manole

Målet har avgjorts av rådmannen Jonas Manole och tekniska rådet Lars Edlund.

Hur man överklagar

Dom i mark- och miljödomstol som första instans

MMD-01

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.

Hur man överklagar Mark- och miljööverdomstolens avgörande

Den som vill överklaga Mark- och miljööverdomstolens avgörande ska göra det genom att skriva till Högsta domstolen. Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till Mark- och miljööverdomstolen.

Senaste tid för att överklaga

Överklagandet ska ha kommit in till Mark- och miljööverdomstolen senast den dag som anges i slutet av Mark- och miljööverdomstolens avgörande.

Beslut om häktning, restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken eller reseförbud får överklagas utan tidsbegränsning.

Om överklagandet har kommit in i rätt tid, skickar Mark- och miljööverdomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Högsta domstolen.

Prövningstillstånd i Högsta domstolen

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande. Högsta domstolen får meddela prövningsstillstånd endast om

1. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen eller om
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, så som att det finns grund för resning, att domvilla förekommit eller att målets utgång i Mark- och

miljööverdomstolen uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Överklagandets innehåll

Överklagandet ska innehålla uppgifter om

1. klagandens namn, adress och telefonnummer,
2. det avgörande som överklagas (domstolens namn och avdelning samt dag för avgörandet och målnummer),
3. den ändring i avgörandet som klaganden begär,
4. de skäl som klaganden vill ange för att avgörandet ska ändras,
5. de skäl som klaganden vill ange för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som klaganden åberopar och vad som ska bevisas med varje bevis.

Förenklad delgivning

Om målet överklagas kan Högsta domstolen använda förenklad delgivning vid utskick av handlingar i målet, under förutsättning att mottagaren där eller i någon tidigare instans har fått information om sådan delgivning.

Mer information

För information om rättegången i Högsta domstolen, se www.hogstodomstolen.se